

OCTAVIAN GOGA AND THE RELIGIOUS EPITHET

Valerica Draica

Assist. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: Goga is one of the poets of reference of Romanian literature are present in the lyrics of many popular words and phrases, regional, archaic and neologisms. Religious elements in the vocabulary of O. Goga immediately following the popular, giving rise to a specific solemn lyrical creation. The prophetic message of his poetry is revolutionary given color, expressiveness and symbolism of words, religious epithet contributing to potentiation message sent, its militant attitude. Goga remains the last great romantic-messianic, who brought new spirit and vision of our biblical poetry.

Keywords: poet messianic religious epithet, atmosphere liturgical, poetic language, superstitions and beliefs.

Vocabularul poeziei lui Octavin Goga păstrează, în general, sensurile uzuale ale termenilor, cuvintelor și expresiilor românești, poetul nu este unul dintre partizanii inovațiilor lexicale ci, mai degrabă, creează un limbaj poetic deosebit, prin preluarea și selectarea celor mai valoroase și expresive elemente lexicale. Vorbind despre propria-i poezie, Goga menționa următoarele izvoare ale creației sale poetice: „primul, folclorul, limba românească vorbită în regiunea în care m-am născut, al doilea, cărțile bisericești, al treilea, literatura cultă.”¹

Cei mai mulți critici români au apreciat prezența elementelor din folclor și, deopotrivă, a elementelor regionale, arhaice, dar și neologice, în virtutea funcției lor estetice în context, unanimă a fost și părerea lor că poetul a folosit, în număr mare în creația sa, și cuvinte din literatura religioasă, despre care s-a spus că dau operei sale un caracter solemn și o plasticitate deosebită.

¹ Octavian Goga, Fragmente autobiografice, în Discursuri, p. 20.

Garabet Ibrăileanu chiar a exagerat în aprecierile sale, considerând că Octavian Goga scrie „bisericește”², iar Gheorghe Bulgăr afirma despre poetul transilvănean că scrie „într-o limbă biblică.”

Individualizarea termenilor de proveniență religioasă creștină, păgână sau care țin de anumite catrene ce decurg din superstiții și credințe populare a fost, fără îndoială, obiect de studiu pentru mai mulți cercetători (G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, I. Dodu Bălan, George Călinescu, G. I. Tohăneanu, T. Vianu, Șt. Munteanu, D. Irimia, I. Coteanu, D. Caracostea...). De altfel, unul dintre aceștia, Ion Dodu Bălan, a fost interesat de prezența elementului religios creștin în lirica lui O. Goga, remarcând frecvența mare și insistentă a acestor elemente, fără a reprezenta expresia unor sentimente mistice sau a unei sărăcii verbale, elementul religios având, în poezia lui Goga, „o funcție strict estetică și nicidecum una gnoseologică.”³

Criticul român a clasificat termenii religioși, din poezia lui Goga, după criteriul provenienței, în: biblici, din practica religioasă, din sfera cinului bisericesc, clamații și invocații liturgice, termeni cu funcție estetică, întâlniți, de altfel, și în poezia romantică, și care îl situează pe Goga drept ultimul mare romantic-mesianic, în poezia românească, el aducând nou spiritul și viziunea biblică.

Fondul lexical religios este reprezentativ la Goga, încercăm o înșiruire a celor mai frecvente cuvinte folosite:

adormit (mort), arhanghel, arminden, aureolă, agheasmă, alai, altar, apostol, apoteoză, arătare, aureolă, balaur, bine, binecuvântare, biserică, bisericuță, blestem, blestema, blestemat (ă), bobotează, bocet, botez, canon, cantor, capiște, cardinal, catapeteasmă, catedrală, cavou, cădelniță, ceaslov, centaur, cer (providență), ceresc (divin), chilie, chiliuță, cioclu, cântare, cântăreț (care cântă în serviciile religioase), cleric, clopot, clopotniță, colindă, crai, crainic, crede, credință, creștinesc, crez, criptă, cruce, cucernic, cucernicie, cumineca, cuminecătură, cununa, cumnat, cununie, cuvânta, cuvios, dar, dascăl, demon, danie, desface, a dezlega, domn, drac, drept, dric, duh, duhovnic, Dumnezeu, ecumenic, egumen, eres, evanghelist, evlavie, fecioară (Maica Domnului), fermecat, Florii, funerar, giulgiu, groapă (mormânt), har, hărăzi, himeră (monstru în mitologia greacă), hirotonie, iad, icoană, iconiță, iertare, ispită, a închina (a-și face semnul crucii), închipuire, a îngropa, a înmormânta, înmormântare, înviere, a jeli, jertfelnic, jelit, jura, lege, lespede, limbă (a clopotului), liturghie, locaș (biserică), logofăt (diac), mag, magic, maică (Maica Sfântă),

² G. Ibrăileanu, Studii de istoria limbii române literare, p. 132.

³ Ion Dodu Bălan, În intimitatea laboratorului poetic, în Octavian Goga, pp. 309-321.

măicuță (călugăriță), *măiestru* (înzestrat cu puteri magice), *mânăstire*, *mesia*, *milostiv*, *mir*, *mântuire*, *mântuitor* (Iisus Hristos), *molitvelnic*, *mormânt*, *mortuar*, *moș* (Moș Crăciun), *mucenic*, *muceniță*, *născătoare*, (Fecioara Maria), *năzdrăvan* (cu puteri neobișnuite), *neființă*, *nenoroc*, *nimfă*, *noroc*, *norod* (credincios unei eparhii), *nuntă*, *nunți*, *nuțial*, *odăjdii*, *odor* (obiect prețios de cult), *osândă* (blestem), *pace*, *paști*, *patrafir*, *păcat*, *păcătui*, *păcătuire*, *păgân(ă)*, *părinte* (Dumnezeu), *pocăit(ă)*, *popă*, *popor* (credincioșii aceluiași cult), *post*, *potir*, *pravilă*, *praznic*, *prăznui*, *preacurată* (Fecioara Maria), *preapure*, *preot*, *prevestire*, *profet*, *profeți*, *profeție*, *prohodi*, *pronie*, *proroc*, *psalmodie*, *psaltire*, *rai*, *răstignire*, *răstignit(ă)*, *rău* (nefast), *rost* (menire), *rugă*, *rugăciune*, *sarcofag*, *satir* (divinitate rustică greacă), *scrie* (a hărăzi), *scriptură*, *serafim*, *sfîntenie*, *sfînți*, *sfînțit(ă)*, *sfinx*, *sfânt*, *sicriu*, *sihastru*, *sinod*, *slujbă*, *a sluji*, *smerit*, *soartă*, *a spovedi*, *stăpân* (Dumnezeu), *strană*, *strigoi*, *suflet*, *tămâie*, *templu*, *toacă*, *treime* (uniune spirituală mistică), *tron*, *tropar*, *turlă*, *turn*, *țintirim*, *umbră*, *urmă*, *ursit(ă)*, *ursitoare*, *utrenie*, *vamă*, *vecernie*, *vedenie*, *veghe*, *vrăji*, *zeu*, *zână*, *zmeu*, *zodie*.

În acest fond religios se încadrează și expresiile:

a da liturghie, *a-i fi dat*, *a-i fi scris*, *a-ți face cruce*, *Dumnezeu să-l ierte!*, *pace vouă!*, *de viață dăătorul* (Dumnezeu), *Tatăl nostru* (numele rugăciunii), *sub glie* (în mormânt), *lumile de veci* (lumea de apoi), *postul mare*, *de sus* (de la Dumnezeu), la care se adaugă termenii, parabolele, invocațiile liturgice și numele proprii din *Biblie* (*Abel*, *Cain*, *Calvar*, *Cana Galileii*, *Canaan*, *Crăciun*, *Cristos*, *Gomora*, *Ilie*, *Isaia*, *Isus*, *Magdalena*, *Maria*, *Nazaret*, *Nazarineanul*, *Palestina*, *Satana*, *Sânpetru*, *Vasile*, *Vatican*).

Pentru a sugera culoarea locală, poetul întrebuițează nume exotice, mitologice: *Astrata*, *Babilon*, *Bizanț*, *Halicarnas*, *Ilion*, *Marea Moartă*, *Ramses*, *Sahara...*, conferind versurilor o rezonanță particulară, după cum variantele numelor proprii evidențiază caracterul emoțional stilistic: *Avel*, *Laie*, *Neculai*, *Vasile...*; de două ori numele propriu *Cristos* apare *Crist*, din rațiuni de ritm.

O situație aparte o prezintă substantivele comune scrise cu majusculă, care adaugă conținutului un plus de semnificație și afectivitate:

„Vine *Amurgul* de pe munte”;

„Doarme leneș craiul *Soare*”;

„A-nțeleș durerea *Lunii*”;

„Blând zâmbirea-ar *Milostivul*”;

„Prin graiul lui vorbea *Mântuitorul*”;

„Nu v-a dat dreptul *Cel-de-sus*”;

„Și de-acolo știe *Moșul*”;

„Azi de s-ar naște alt *Mesia*”...

Epitetul este figura de stil cea mai frecvent utilizată de Octavian Goga. Sursa epitetului, definitorie pentru poezia lui Goga, este elementul lexical religios, cu toate că epitele, provenind din tradiția literară, se detașează ca număr. Epitetele religioase se impun însă, printr-o mare frecvență, dar mai ales prin relieful, tensiunea și forța pe care le conferă imaginilor. Energia și vitalitatea, monumentalitatea, dimensiunea adâncă temporală și spațială, pe care aceste epitețe le-au imprimat versului, se datorează travaliului stilistic al poetului care încearcă să le monteze în tipare noi, prin numeroase procedee, dintre care sunt de amintit antepunerea, postpunerea, concomitența antepunerii și postpunerii pe lângă același determinat și care marchează, în context, o dinamizare profundă. Paradoxal, însă, epitetul religios nu creează, la Goga, o poezie cu caracter mistic – religios, ci o poezie militantă, el generând o putere evocatoare, fără precedent în lirica românească, o valoare expresivă majoră, deschizând spațiului orizonturi nebănuite și sugerând perspectiva vechimii.

Între epitele cu cea mai mare frecvență se numără:

sfânt, bătrân, albastru, senin, curat, cărunț, pribeag, mândru, deșert, mort, alb, blând, înfricoșat, negru, păgân, stins, sfios, tainic, vechi, vitreg, înduișat, înflorat, măreț, mut, pierdut, preacurat, tremurător etc.

Epitetul cu cea mai mare frecvență în volumul de debut este *sfânt*, de proveniență religioasă creștină, care, alături de alte epitețe: *păgân, cucernic, preacurat, milostiv, smerit, curios, fariseu, sfințit etc.* – indică la Goga nu numai o sursă aparte a creației, dar și o expresivitate și un dramatism de profunzimi neatinse până la el.

Epitetul *sfânt* determină noțiuni ca: *trudă, seninătate, raze, lege, răzbunare, grai, clipă, lacrimi, frică, Dumnezeu, duminică, cântare, voievod, dreaptă, spadă, oșele, cer, melodie, oftare, maică, liturghie, temei, văpaie, preacurată, sol, cuvânt etc.*

Alte noțiuni sacralizate, înnobilate, stări morale în majoritatea lor, iradiază în context o mare forță lăuntrică: *sfânta lui seninătate, cununa razelor lui sfinte, truda cea mai sfântă, sfințiți copiii (Plugarii); sfânta noastră lege (Oltul); clipa răzbunării sfinte (Apostolul); prinosul lacrimilor sfinte, sfântă frică (Dăscălița); praznicul sfintei Dumineci (Zadarnic); Dumnezeu cel sfânt și mare, cântare sfântă (În codru); sfinte voievoade, sfânta ta dreaptă, spada ta sfântă, văduvite zac sfintele tale oșele (De la noi); cerul sfânt, sfânta ei chemare, o melodie sfântă (Cântăreților de la oraș); trăi-va pribeagă oftarea ta sfântă (Lăutarul); poza*

Maicii Sfinte (Cântece); *sfânta liturghie* (Ruga mamei); *zburdălnicia voastră sfântă* (Copiilor); *temeiul sfânt* (Învins); *cutremurat de clipa asta sfântă, sfântă preacurată, solul sfânt, cuvântul sfânt* (Clăcașii) etc.

Ca sector lexical individualizat, elementul religios se situează imediat după cel popular, nefiind însă covârșitor, importanța sa manifestându-se în crearea *atmosferei liturgice*, a acelei *solemnități specifice* creației sale lirice.

Având în vedere exemplificările de până aici, putem conchide că *epitetul religios* contribuie, la Goga, la intensificarea mesajului, a atitudinii sale militante, reliefându-i *glasul de aramă*. Mesianismul, mesajul profetic-revoluționar al poeziei lui Goga este susținut, în primul rând, de materialitatea și culoarea, expresivitatea și simbolismul cuvintelor-substantive și mai puțin de *vivacitatea* pe care o introduce verbul.

BIBLIOGRAFIE:

- I. Dodu Bălan, *Octavian Goga*, Buc., Ed. Tineretului, 1966
 Gh. Bulgăr, *Studii de stilistică și limbă literară*, Buc., EDP, 1971
 I. Buzași, *Poezia religioasă românească*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2003
 D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române*, Iași, Ed. Polirom, 2000
 V. Draica, *Limbă, expresivitate și stil în lirica religioasă*, Petroșani, Editura Universitas, 2005
 O. Goga, *Discursuri*, Buc., Ed. Cartea Românească, 1934
 O. Goga, *Poezii*, Buc., Ed. Vestala, 1997
 Mircea Goga, *Lexicul și structura stilului în poezia lui Octavian Goga*, Buc., Ed. Minerva, 1989
 G. Ibrăileanu, *Studii literare*, Buc., Ed. Cartea Românească, 1967.
 D. Irimia, *Introducere în stilistică*, Iași, Ed. Polirom, 1999